

Dedicated by Jonah and Elizabeth Turk, Kevin Wassermuhl, and Clifford and Rhonda Waxman

נוטע בשבת: אב או תולדה

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד ב

תנא: הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. מאי קא משמע לן? [הא קא משמע לן]: העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת - אינו חייב אלא אחת.

אמר רבי אחא אמר רבי חייה בר אשי אמר רבי אמי: זומר חייב משום נוטע, והנוטע והמבריק והמרכיב חייב משום זורע. משום זורע אין, משום נוטע לא? אימא: אף משום זורע. אמר רב כהנא: זומר וצריך לעצים - חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. אמר רב יוסף: האי מאן דקטל אספסתא - חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. אמר אביי: האי מאן דקניב סילקא - חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום זורע

2. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ב משנה ו

מבריקין, הוא שמשכיבין את האילן לארכו באדמה ומחזירין עליו את העפר ויצמחו ממנו אילנות רבים. ומרכיבין, הוא שנוטעין שפוד בגוף האילן

3. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף עג עמוד ב

אימא אף משום זורע. פירוש אבל זומר דוקא משום נוטע ולא משום זורע (1) ונפקא מינה לענין התראה דזומר אי איתרי ביי משום נוטע חייב אבל משום אינך לא ומבריק ומרכיב הויה התראה בין משום נוטע בין משום זורע. (2) ורש"י ז"ל פי' דנפקא מינה למאן דעביד תולדות עם האבות דמאן דעביד עם אב דידי מיחייב חדא ותו לא:

4. רש"י מסכת שבת דף עג עמוד ב

כולן מלאכה אחת הן - דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא, ונפקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע - לא מיחייב אלא חדא, דהעושה מלאכות הרבה כו' זורע אב מלאכה, ונוטע נמי אב מלאכה הוא - דהיינו זורע, אלא שזה בזרעים וזה באילנות, וכן מבריק ומרכיב, אבל זומר תולדה.

5. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף עג עמוד ב

ואומרים בתוספות דכולהו אבות נינהו, כדמשמע לישנא דתוספתא גופא דקתני כולן מלאכה אחת הן, וכי בעי למימר דהוי תולדה מפרש לה בהדיא, ואילו התרה בכל אחת מהן משום עצמה חיובי מחייב אלא דאשמעינן רב דלאתרוויי בזומר משום זורע לא מיחייב מטעמא דאמרן, ולענין התולדה אי מיחייב משום התראה דנפשה נמי או לא מיחייב אלא בהתראה דאב דידה, פלוגתא היא בתוספות ולקמן (צ"ו ב') נפרש בס"ד. ומורי נ"ר מפרש דרב פריש לן דכי קתני כולן מלאכה אחת הן דמשמע דהוו אבות היינו משום זורע ונוטע, אבל כולהו אידך תולדות נינהו.

6. רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ג

כן אחד הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריק אילנות או הזומר, כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד הוא, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוין.

7. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף עג עמוד ב

תנא הזורע והזומר והנוטע וכו' כולן מלאכה אחת הן. פי' כולן אבות הן אלא שהן מענין אחד ונמני' באחד ובכלל זורע נינהו ואם עשאן כולן חמשה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת וכדאמר' העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אי' וכו' והוה ליה כאוכל חלב וחלב בהעלם אחד שאינו חייב אלא אחת...

זומר חייב משום נוטע. פי' תולדה דנוטע הוא ומבריק ומרכיב נמי תולדה דזורע היא ומאי דאיתמר לעיל כולן מלאכה אחת הן אזורע ונוטע קאי ואינך כולהו תולדות:

8. רבינו חננאל מסכת שבת דף עג עמוד ב

אמרין משמיה דרב הזומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריק והמרכיב חייב משום זורע. שמעינן מינה מדמוקים המבריק והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה. וכולן נכללין בכלל אב אחד. הנוטע וולד הוא של זורע. כי הנוטע נועץ יחור של אילן בארץ ומתגדל כגון המפיל הזרע לארץ וצומח והזומר המקום שזומר באילן מתגדל המקום ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע

נוטע בשביעית: דאורייתא או דרבנן

9. ויקרא פרק כה

(ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליקחך שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: (ה) את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

10. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ג עמוד א
דכתיב ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו'. מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימרא: דאהני תולדות - מיחייב, אאחרנייתא - לא מיחייב.

11. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נג עמוד ב- נד עמוד א
ורמי דרבי מאיר אדר"מ בדאורייתא; דתניא: הנוטע בשבת, בשוגג - יקיים, במזיד - יעקר, ובשביעית, בין בשוגג בין במזיד - יעקר, דברי ר"מ; רבי יהודה אומר: בשביעית, בשוגג - יקיים, במזיד - יעקר, ובשבת, בין בשוגג בין במזיד - יעקר! ולטעמך, תקשה לך היא גופה, מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנא שבת ומאי שנא שביעית? אלא התם כדקתני טעמא, א"ר מאיר, מפני מה אני אומר: בשבת בשוגג - יקיים, במזיד - יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד - יעקר? מפני שישראל מונין לשביעית, ואין מונין לשבתות. דבר אחר: נחשדו ישראל על השביעית, ולא נחשדו על השבתות.

12. משנה מסכת שביעית פרק א משנה א
עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית בית שמאי אומרים כל זמן שהוא יפה לפני ובית הלל אומרים עד העצרת וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו:

13. משנה מסכת שביעית פרק ב משנה ו
אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ורבי שמעון אומרים לשתי שבתות:

14. ר"ש מסכת שביעית פרק א משנה א
ירושלמי (שם) ולמה עד העצרת עד כאן הוא יפה לפני ראש השנה משמע הא ל' יום נוטעין והשתא נטיעה בתחלה שרי חרישה אסור בתמיה אלא היינו טעמא דכיון דלא מהניא לאילן נראה כמתקן שדהו לצורך שביעית ורבינו תם מפרש דלא החמירו בנטיעה משום דבנטיעה אין תוספת שביעית דאורייתא אלא בחרישה ובפ"ק דראש השנה (ד' ט א) דרשינן לה מדכתב בחריש ובקציר תשבות ומיהו איכא תנאי התם דדרשינן ליה מקרא אחריני ועוד לא יתכן כלל דממ"נ דאורייתא היא בחרישה כתיב כרמך לא תזמור וכ"ש נטיעה דהיא עיקר מלאכה טפי כדמוכח בשבת (דף עג ב) דזומר תולדה דזורע וכ"ש נוטע דדמי לזורע טפי ומהא דתניא בפ"ק דראש השנה (ד' ט ב) אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית משמע קצת דאסור ליטע דאי לכתחלה שרי ליטע מה שייך למיתני דמותר לקיימן ושמא אידי דבעי למיתני סיפא פחות משלשים יום אסור

15. ר"ש מסכת שביעית פרק ב משנה ו
אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט בשביעית ולר' יהודה דקולטת בשלשה ימים [מותר] לקיים כיון דלא נקלט בשביעית עצמה אף על פי שנטע (בשביעית) באיסור כשנטע שלשה ימים לפני ראש השנה דאסור ליטע משום תוספת שביעית מדאורייתא כמו חרישה דלא תזמור כתיב דאמרי' בריש מועד קטן (דף ב ב) דזמירה בכלל זריעה וכל שכן נטיעה דדמיה טפי לזריעה ועיקר מלאכה טפי מזמירה כדמוכח בפ' כלל גדול (דף עג ב) דזומר חייב משום נוטע אעפ"כ מותר לקיימם ומה שר"ת היה אומר דמותר ליטע בתוספת שביעית מידי דהויא אשאר תולדות דאמרינן בריש מועד קטן (ג א) דכתיב את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך ואמרינן מכדי זריעה בכלל זמירה ובצירה בכלל קצירה [למאי הלכתא כתבינהו רחמנא] למימרא דאהני תולדות הוא דמחייב אתולדות אחריני לא מיחייב ולא גזרו בתוספת ולא יתכן כלל

16. תוספות הרא"ש מסכת ראש השנה דף ט עמוד ב
ותימה דבפ"ב דשביעית תנן ומייתי לה בפ"ק דמועד קטן דחורשין ערב שביעית שדה הלבן עד הפסח ושדה האילן עד עצרת ומאי שנא חרישה מנטיעה דשריא לכתחלה עד ל' יום לפני ראש השנה, ואומר ר"ת דלא החמירו בנטיעה כמו בחרישה לפי שאין תוספת שביעית דאורייתא בנטיעה אלא בחרישה דכתיב בה קרא כדרשינן לעיל בחריש ובקציר תשבות, ולא נהירא לי דמסתמא מרבינן תוספת שביעית לכל דין שביעית וכל האסור בשביעית אסור (במוצאי) [בערב] שביעית כמו לר' ישמעאל דמפיק לה משבתכם. ובירושלמי מפרש טעם אחר בריש שביעית דגרסינן התם ולמה עד עצרת עד כאן הוא יפה מכאן ואילך מנבל פירותיו והתנינן אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל עד כאן מעבה את הקורות מכאן ואילך מתיש כחן, הילכך אם הוא חורש מזמנים הללו ואילך נראה כמתקן שדהו לצורך שביעית כיון שאין בו שום תיקון לצורך האילן, והכי נמי תנינן בריש מס' שביעית עד אימתי חורשין שדה האילן ערב שביעית ב"ש אומר כל זמן שהוא יפה לפני וב"ה אומרים עד עצרת וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו, אבל אין

לאסור ליטע ערב שביעית מחמת שהאילן גדל בשביעית דכל אילנות נמי מיגדל גדלי בשביעית כלומר אפילו אם נטעם כמה שנים קודם שביעית וא"כ לא יטעו לעולם.

17. מנחת שלמה שביעית ב:ו

עיינן כאן בר"ש שסובר דנטיעה אסורה מן התורה בשביעית דדמי לזמירה ודלא כר"ת ע"ש והנה בעיקר הדין מפורש לכאורה כותיה בגיטין נג: שאמרו להדיא דנטיעה בשבת דאורייתא ובשביעית דאורייתא אך מש"כ דדמי לזמירה נ"ל שעיקר כנותו דדמי לזריעה רק היה מקום לומר דאילנות שאני וע"ז הביא ראיה מזמירה אבל מ"מ איסורא דנוטע הוא משום זריעה

18. ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ד

ורבינו שמשון נראה שחולק בנוטע וסובר דנוטע וזורע אחד הוא כי יותר מלאכה היא מזומר

19. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ד

כיצד החופר או החורש לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותן מכת מרדות מדבריהן.

20. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכז

והנה כאן דכתב הר"מ דאבות שלא נתפרשו ג"כ אינם בכלל דזריעה וזמירה דוקא א"כ אפי' על האבות האחרים א"ח וכ"ה בר"מ כאן ה"ד וכן המבריך והנוטע כו' מכין אותן מכות מרדות מדבריהם וכ"כ בה"ה והטעם דלא נתפרשו בתורה. ונראה מד' הר"מ ד"ז אסור רק מדרבנן. ולכאורה תמוה מהש"ס דגיטין דף נ"ג דנטיעה אסור מה"ת ע"ש גבי והנוטע בשביעית מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא ע"ש. אך אין זה תמיה כ"כ ד"ל דהש"ס שם אזיל למ"ד נוטע דאורייתא ולהלכה אינו כן. אך גוף הדבר צ"ע דנטיעה יהיה קל מזמירה דהזמירה הוא גורם להצמיח האילנות ומכ"ש נוטע

21. ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ד

וכן המבריך וכו'. אעפ"י שבגמרא אמרו אבות אסור רחמנא תולדות לא אסור רחמנא ואמרו נמי אהני תולדות חייב אתולדה אחורניתא פטור לאו דוקא שגם אבות שלא הוזכרו בכתוב אינם אסורות אלא מדרבנן שהרי בצירה וזמירה אבות נקראים לענין שבת וקראם כאן תולדות לפי שהם בכלל זריעה וקצירה ואין לך אלא האבות שהוזכרו בפ"י ואפילו הנוטע אין אסורו אלא מדרבנן לדעת רבינו ורבינו שמשון נראה שחולק בנוטע וסובר דנוטע וזורע אחד הוא כי יותר מלאכה היא מזומר אבל דעת ר"ת נראה שהוא כדעת רבינו שהתיר לכתחילה ליטע בתוספת שביעית דס"ל דלא אסור בשביעית גופה מדאורייתא ובודאי כי הדבר נראה קשה שהחרישה בשביעית תהיה אסורה מן התורה ונטיעה תהיה מותרת אלא שעל כרחינו צריך לומר כן שכיון שהוצרך הכתוב לפרט זריעה וזמירה ובצירה וקצירה נראה שאין לך אלא מה שנתפרש בכתוב דאי לא ליכתוב זומר ובכלל היה זורע אלא ודאי מדכתביה משמע דלא הוה ילפינן ליה מזומר א"כ נוטע דלא אתפרש לא ילפינן ליה.

22. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכז

והנה כאן דכתב הר"מ דאבות שלא נתפרשו ג"כ אינם בכלל דזריעה וזמירה דוקא א"כ אפי' על האבות האחרים א"ח וכ"ה בר"מ כאן ה"ד וכן המבריך והנוטע כו' מכין אותן מכות מרדות מדבריהם וכ"כ בה"ה והטעם דלא נתפרשו בתורה. ונראה מד' הר"מ ד"ז אסור רק מדרבנן. ולכאורה תמוה מהש"ס דגיטין דף נ"ג דנטיעה אסור מה"ת ע"ש גבי והנוטע בשביעית מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא ע"ש. אך אין זה תמיה כ"כ ד"ל דהש"ס שם אזיל למ"ד נוטע דאורייתא ולהלכה אינו כן. אך גוף הדבר צ"ע דנטיעה יהיה קל מזמירה דהזמירה הוא גורם להצמיח האילנות ומכ"ש נוטע

23. אגלי טל ביאורים מלאכת זורע

(ה) ואין להקשות לפמ"ש דאם כן הנוטע בשביעית יתחייב כיון דהוי אב כמו זורע. והרי מפורש בהרמב"ם פ"א מהלכות שמו"י הלכה ד' וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודות האילנות מכין אותן מכת מרדות מדבריהם ע"ש שהוא מטעם דשאר התולדות לא אסור רחמנא (*). י"ל כיון דעצים אין בהם קדושת שביעית רק האיסור משום הפרי והפרי אינו גדל על הארץ שפיר הוי רק תולדה. וזה נ"ל טעמא דרשב"ג בירושלמי [שביעית יא א] דמתיר ליטע אילן סרק בשביעית משום דעצים אין בהם קדושת שביעית ואף דרבנן אסרי מ"מ ודאי מודים לרשב"ג דאינו דומה ממש לזורע מטעם זה כדאמרינן בעלמא חולין מ"ט: אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם נמי לא סתים. וע"כ הוי רק תולדה ופטור. ומשום הפרי לא הוי אב כיון שאינו גדל על הארץ רק על אילן שגידולו מן הארץ כנ"ל ודו"ק:

(ו) אך מה שכתב רש"י ז"ל הנ"ל דמבריך ומרכיב נמי חשיבי אב ורמב"ם פ"ז מה"ש ה"ג הוסיף נמי זומר. ובש"ס דמ"ק הנ"ל משמע להיפך. ועוד שבמלאכת קצירה חשיב הרמב"ם הבורר אב כמו קוצר ובש"ס מ"ק הנ"ל הא מפורש דהוי תולדה. והנ"ל בזה דיש חילוק בין שבת לשביעית דהנה זה לשון הרמב"ם פ"ז מה"ש הלכה ג' ד' גבי מבריך ומרכיב וזומר שהם אב כמו הזורע שכל אחת מהם לצמח דבר הוא מתכוין. וכן גבי בוצר גודר מוסק אורה שהם אב כמו הקוצר שכל אחת לעקור דבר מגידולו מתכוין. הנה מבואר דחשוב אב משום שהכוונה אחת. והיינו שהמעשה באמת מוחלק קצת ולא היה ראוי להחשב רק תולדה. אך משום שהכוונה אחת הוי אב. והתייב לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אזלינן בתר הכוונה. אבל לענין שביעית דכתבו התוס' מ"ק י"ג. סד"ה נטייה דגבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת וכיון דאין דין מלאכת מחשבת בשביעית ע"כ לא הויין אב רק

תולדה. דכל עיקר דחשיבי הני אב הוא רק משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה והמחשבה אחת הוא כמבואר בלשון הרמב"ם הנ"ל. מה שאין לומר כן בשביעית. ועיי' מהרש"א סנהדרין כ"ו.ג :

24. חזון איש שביעית יז:כ

שם ה"ד או נוטע, תימא הא אמר (גיטין נ"ג ב') דנטיעה דאורייתא ועיי"כ נטיעה בכלל זימור... ואפשר דהוי בכלל אין מזהירין מן הדין ולפיכך אין לוקין על הנטיעה אע"ג דהוי דאורייתא, ונראה דאף נוטע גרעין לא חשיב זורע וכדאמר פאה פ"א ה"ד זרעי אילן אין קרויים זרעים עיי"ש בבבא גר"א.

25. שבת הארץ מבוא אות ד

אלא דבלא"ה קשה על מאי דאמר כאן בפשיטות "הא דאורייתא והא דאורייתא": הלא בנוטע קיימינן ואנן הרי קיימא לן, שרק שתי האבות, זריעה וקצירה, ושתי תולדותיהן, זמירה ובצירה, רק הן אסורות מן התורה, אבל כל יתר האבות והתולדות שלהן אינן אסורות כ"א מדבריהם, כד' הרמב"ם (פ"א ה"ב ג'), וכן מבואר שם (בהלכה ה') בדברי הרמב"ם. שנטיעה היא מהעבודות שאם עשה אותן מכין אותן מכת-מרדות, א"כ איך אמר על הנוטע בשביעית "הא דאורייתא והא דאורייתא" ?

ויש לומר, שבכלל נטיעה כלולים שני אופני הנטיעה: נטיעת עץ עיי' ענף ושרש הנשתל בקרקע, וגם עיי' גרעין או פרי שהם מוציאים את האילן. — שניהם הם בכלל נטיעה. וכן הוא לשון המשנה (ערלה פ"א מ"ט): נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה". ונטיעה זו, שעיי' גרעין או פרי פשוט הוא שהיא נקראת זריעה לגבי איסור שביעית' כיון שהיא דרך זריעה ולא דרך נטיעה, - כלשון הרמב"ם (כלאים פ"א ה"ו)" וכן מותר לערב זרע אילנות ולזרעם כאחד", - ומדלא מחלק כאן בגמרא בגוטע גופיה בין נוטע יחור לנוטע אגוז וכיו"ב, שמע מינה, דבחדא מחתא מחתינהו ובכל גוני, בין בשוגג בין במזיד יעקור ומקשה שפיר: "הא דאורייתא והא דאורייתא".

26. ערוך השולחן העתיד הלכות שמיטה סימן יט

. אסור לחפור או לחרוש בשביעית אבל לחפור בורות לשתייה מותר וכך שנינו בת"כ ושבתה הארץ יכול מלחפור בורות ושיחים ומערות ומלתקן את המקואות ת"ל שדך לא תזרע כלומר דרך מה ששייך לזריעה אסרה תורה לפיכך החופר או החורש לצורך הקרקע או המסקל אבנים מן השדה או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ וכן הנוטע אילן בשביעית או המבריך או המרכיב וכיוצא בהן מעבודת האילנות ה"ז עובר בעשה ומכין אותו מכות מרדות מדבריהם :

שתילת זרעי פרי

27. רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק י הלכה יא

אחד הנוטע גרעינה או יחור מן האילן או שעקר את כל האילן ממקומו ונטעו במקום אחר הרי זה חייב בערלה, ומונה משעת נטיעתו, זעזעו ולא עקרו ואח"כ מלא סביבותיו בעפר, אם יכול לחיות אילו לא מלא סביבותיו ה"ז פטור, ואם לאו הרי זה כמו שעקר ונטע וחייב.

28. ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רמה

וכלאי האילנות הרי הן בכלל לאו זה של שדך לא תזרע כלאים, ואמנם אין האיסור בכלאי האילנות אלא דרך הרכבה, כגון שהרכיב יחור של תפוח באתרוג וכן כל כיוצא בזה שהן שני מינין, אבל דרך זריעה, כגון לזרוע זרע אילן עם זרעים, דבר זה מותר אפילו לכתחילה, חוץ מן הכרם, כמו שנפרש בסדר כי תצא לאו י' בעזרת השם.

29. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי אילן סימן רצה

מותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד. וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרעם כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד, בין אילן בירק, בין ירק באילן, בין ירק בירק שאינו מינו, ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק.

30. ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות כלאי אילן סימן רצה סעיף ג

מותר לזרוע כו'. משמע אפ"י בארץ ישראל מותר ואזיל לטעמיה בב"י אבל באמת לא כוון יפה אלא נראה עיקר הטור דבארץ ישראל אסור דנהי דמשום הרכבת אילן ליכא איסורא דכלאי זרעים מיהא איכא

31. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פאה פרק א הלכה ד

תני זורעין זרעי אילן והזורע מן החרצנים לוקה ארבעים אמר ר"ז כתיב [דברים כב ט] לא תזרע כרמך כלאים עיקר כרמך לא תזרע כלאים אמר ר' יודן קפודקיא בעא קומי ר' יוסי תמן אמרין זרעי אילן קרוין זרעים וכא את אמר זרעי אילן אינן קרוין זרעים אמר ל"י תמן מיעוט הכתוב שאין דרך בני אדם להיות קורין אותם זרעים [דף ח עמוד א] ברם הכא ריבה הכתוב [ויקרא יא לז] על כל זרע זרוע אשר יזרע

32. אגלי טל ביאורים מלאכת זרוע

ויותר נכון לומר דס"ל דשאני נטיעת עצים לצורך הפרי מנטיעת העצים לצורך העצים גופייהו. דגם בלא"ה נטיעת אילן לצורך העצים הוא ממש כמו זורע דמה לי הניח הזרעים בארץ או הגרעין או אפי' תוחב היחור בארץ וממש מלאכה אחת היא. אבל הנוטע לצורך הפרי שהפרי לא יגדל בארץ רק ע"י אמצעות האילן בזה ס"ל דהוא רק תולדה דאינו ממש זורע רק בדומה לו. [ועל העצים אין לחייבו דאין מחשבתו על העצים ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה] ולפי"ז שוב לא נוכל לומר שיהי' אב מחמת שהי' נטיעת עצים במשכן שהרי אינו ממש כמו נטיעה דהתם רק דומה לו כמו שדומה לזורע. והיוצא לנו מזה שנטיעת אילנות לצורך העצים. גם הי"א מודים שהוא אב מלאכה:

33. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכז

ונראה דגם באילנות אם זרע אילן עובר דזריעה זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע ואף דבכלאי זרעים א"ח אם זרע זרע אילנות ער"מ פ"ח דכלאים ובהרמ"ח פ' קדושים אבל כאן דכתיב שדך לא תזרע ואין מפורש איזה זריעה נ"פ דזריעות זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע

34. שבת הארץ קונטרס אחרון אות ו

כבר העירותי במבוא פ' ד". שעיקר החילוק בין זורע לנוטע הוא **דוקא בנוטע יחור**, שהוא חלוק בצורתו מזריעה שזורעין זרעים ותבואה, אבל אם הוא נוטע אילן ע"י זריעת גרעין, אע"פ שבלשון חכמים ג"ז בכלל נטיעה הוא *ע"ש פעולתו היוצאת שמצמיח אילנות. והבאתי שם מהא דערלה ספ"א נוטעין יחוד של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה, ומ"מ הוא בכלל זריעה בלשון הרמב"ם בה' כלאים פ"א ה"ו. וכ"מ מהא דרבי יאשיה דדריש כרמך לא תזרע כלאים, שאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד (ברכות כ"א וכ"ד), כמו שפירש"י דהו"ל כלאי זרעים וכלאי הכרם כאחת, והייגו דזריעה דקרא קאי גם אכרם, והוא נטיעה זו בכלל זריעה, ולהיפך בזרעים כה"ג הוא בכלל זריעה. ולפי"ז בירקות שדרכם לזרע זרעוני גיגה במק"א בערוגה בדוחק' ובשיצמחו עוקרים אותם ושותלין אותם דרך שתילה בפיזור, הזריעה הראשונה היא מה"ת, והשני' מדרבנן. וסי' לדבר: ויטע ד' אלקים גן בעדן, ואיתא במד"ר בראשית פט"ו על פסוק זה, דויטע ד / ואארזי לבנון אשר נטע, אר"ח כקרגי חגבים היו ועקרן הקב"ה ושתלן בתוך ג"ע, שנראה דזריעה ע"י גרעין, אפילו לצורך גידול אילנות, ראוי' להקרא בתורה בלשון זריעה, שמ"מ לענין הפעולה עצמה **הרי היא זריעה**" ולהיפך בזורע זרעים בדרך שתילה הרי היא שתילה, והוי בכלל נטיעה... ומ"מ בלשון חכמים יוכל הוא להכלל ג"כ בכלל נוטע....

35. חזון איש שביעית יז:

ונראה דאף נוטע גרעין לא חשיב זורע וכדאמר פאה פ"א ה"ד זרעי אילן אינן קרוים זרעים

השתלת שתיל עם אפרו

36. שו"ת אז נדברו (בנימין זילבר) חלק ד סימן סט

שאילה

בספרו של כבודו הלכוח שביעית במהדורה שיצאה לאור בשנת תש"כ נפסק סימן ב' ס"ק ע' בכסא דוד שגם שתיל שכבר נקלט במשתלה ועוקרין אותו עם עפרו אסור לנטעו שוב בשביעית

כיון שיש כמה הרהורי דברים בנדון הלכה זו יענה לי כבודו בבקשה על מה שאציע כי ללמוד תורה אני צריך בטפר השמיטה של הרב טיקוצינסקי במרק ג' עבודת השדה והאילנות בפרק אסור זריעה ונטיעה ס"ק הוא פוסק מפורש "ואם העתיקו השתיל עם עפרו בשעור שיכול לחיות בו שאין זו נטיעה לענין ערלה מסתבר שגם בשביעית אין זו זריעה
אני רואה שכבודו לא חש לדמיון לערלה ולמה.

א) יתכן לומר ששביעית שונה בזה מערלה כי בערלה אנו מסתכלים על האילן וכיון שהאילן לא נפסקה חיותו כיון שהוא מעורב עם עפר שהוא יכול להיות בו א"כ אין זו נטיעה הדשה לגבי האילן אך בשביעית עבודת הקרקע היא הקובעת וגם בכהאי גוונא זו נטיעה כמו שברור שהוא יעבור באסור שבת אם ינטע אילן גם אם יהיה עם עפרו

ב) יתכן גם לאסור כאן מדין העשה ושבתה הארץ וראיתי אומרים שגם במקרה דאין אסור הלאו של עבודת הארץ יש תמיד העשה של ושבתה הארץ אלא שבזה אני מסתפק אם זה נכון שהרי מהיכן אנו יודעים מה היא מניעת השביתה לארץ אלא שזה גילתה לנו התורה מה הם המלאכות האסורות ומלאכות אלו כשנעשות בארץ גורמים את מניעת שביתה וא"כ לפ"ז לא יתכן שיעבור העשה במה שאינו עובר בלאו כמו שעוברים על שביתה בהמתו בשבת רק אם עובדים בבהמה באחד מל"ט מלאכות האסורות בשבת

יתכן שלכבודו יש טעמים אחרים לפסק זה אבקש מאד מכבודו שיענה לי כי הוא יעשה עמדי בזה הסד רב המוקירו ומכבדו כערכו הרם צ' פריינד פרדס חנה

תשובה

לעצם הדבר כוונת להאמת בכל הדברים שכתבת ויש בזה הלאו דנטיעה וגם העשה דושבתה הארץ שהרי נעשה מעשה נטיעה במה שבטלו להארץ ומתחיל לינק ממנה אף שהשרשים עדיין לא נכנסו להארץ כמו בכל זריעה בשביעית וחייב תיכף וכמו שכתבתי בברית עולם על שביעית סימן א' סעיף ט' ודברי ספר השמיטה תמוה....